

رمزگشایی از پیشنهاد گازی پوتین به اردوغان

واکاوی اهداف پوتین و موقعیت ترکیه پس از بحران اوکراین در خصوص پیشنهاد توسعه هاب گازی در ترکیه به عنوان مسیر تحویل گاز به اروپا

آران نیوز- "ولادیمیر پوتین" رئیس جمهور روسیه، پنجشنبه (۱۳ اکتبر) در دیدار با "رجب طیب اردوغان" همتای ترکیه ای خود در پایتخت قزاقستان گفت: مسکو توسعه یک هاب گازی در ترکیه را بررسی می کند. پوتین در خصوص این پیشنهاد گفت: ترکیه امروز به قابل اعتمادترین مسیر برای تحویل حتی به اروپا تبدیل شده است. می توانیم امکان ایجاد یک هاب گازی در ترکیه برای عرضه به کشورهای دیگر را در نظر بگیریم. البته این بستری نه تنها برای عرضه، بلکه برای تعیین قیمت خواهد بود زیرا موضوع قیمت گذاری، موضوعی بسیار مهم است. امروز قیمت ها بسیار بالاست. ما به راحتی می توانیم آن را در سطح عادی بازار، بدون رنگ و بوی سیاسی تنظیم کنیم.

حال برای بررسی پیشنهاد رئیس جمهور روسیه لازم است ابتدا تاثیر جنگ اوکراین بر ترکیه واکاوی شود چراکه در واقع عامل اصلی چرخش مسکو، اختلال در خطوط عرضه گاز نورد استریم و بخش بالتیک است.

موقعیت منحصر به فرد ترکیه

موضع ترکیه در قبال بحران اوکراین به دلایل بسیاری منحصر به فرد است و بحران جنگ اوکراین ارتباط مستقیمی با ترکیه دارد. تنگه های ترکیه، یکی از جنبه های ارتباط بحران اوکراین به ترکیه بوده و این تنگه ها، تنها آبراهی هستند که دریای سیاه را به مدیترانه متصل می کند. حاکمیت ترکیه بر این تنگه ها توسط کنوانسیون ۱۹۳۶ مونتره به رسمیت شناخته شده که ترافیک دریایی در تنگه ها را تنظیم می کند و به ترکیه در زمان جنگ حقوق خاصی می دهد.

ترکیه همچنین از موقعیت منحصر به فردی برخوردار است زیرا در طول سال ها روابط نزدیکی با هر دو طرف متخاصم ایجاد کرده است. پس از سقوط یک جت روسی بر فراز سوریه که گفته می شود وارد حریم هوایی ترکیه شده بود، روابط ترکیه با روسیه پس از کودتای ۱۵ جولای ۲۰۱۶ در ترکیه به میزان قابل توجهی بهبود یافت. این رابطه از طریق توافقات و تفاهات مختلف به ترکیه اجازه داد تا در شمال سوریه مداخله نظامی کند و وضعیت موجود در ادلب را حفظ کند تا از موج دیگری از پناهنجویان به ترکیه جلوگیری شود.

علاوه بر این، از زمان فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، روسیه به یک شریک اقتصادی مهم در تجارت و سرمایه گذاری و همچنین منبع شماره یک گاز طبیعی ترکیه تبدیل شده است. علاوه بر این، روسیه برنده مناقصه ساخت اولین نیروگاه هسته ای ترکیه شد. با وجود همه فشارها و تحریم های آمریکا، ترکیه نیز سامانه های دفاع موشکی اس-۴۰۰ را از روسیه خریداری کرد. با این حال، دو کشور «روابط پیچیده ای» داشته اند و در کنار همکاری خود، «رقابت شدیدی در لیبی، سوریه و قره باغ کوهستانی» نیز داشته اند. علاوه بر این، ترکیه هرگز الحاق کریمه و چهار منطقه اوکراین به روسیه در سال ۲۰۱۴ را نپذیرفته است.

در واقع، آنکارا روابط بسیار نزدیکی با اوکراین نیز ایجاد کرده است، بطوریکه دو کشور با ایجاد یک شورای راهبردی در سطح عالی در سال ۲۰۱۱، روابط خود را "مشارکت استراتژیک" نامیدند و روابط اقتصادی و گردشگری شکوفا شد و رژیم بدون روادید در ژوئن ۲۰۱۷ به اجرا درآمد. سفر اردوغان به کیف درست قبل از جنگ، امضای توافقنامه تجارت آزاد و توافق برای تولید مشترک پهپادهای مسلح ترکیه در اوکراین، روابط دوجانبه را به سطح جدیدی رساند. علاوه بر این، دستیابی اوکراین به پهپادهای رزمی Bayraktar TB۲ از سوی اوکراین در جنگ با روسیه یک اتفاق مهم محسوب می شد.

یکی دیگر از جنبه های موقعیت منحصر به فرد ترکیه در قبال جنگ اوکراین، عضویت ترکیه در ناتو است. این جنگ بار دیگر اهمیت استراتژیک ترکیه را برای ناتو افزایش داد و در نتیجه فرصتی را برای ترمیم روابط تیره خود با برخی از اعضای ناتو و در درجه اول با ایالات متحده فراهم کرد. در عین حال ترکیه قصد دارد از این بحران برای پیشبرد منافع خود در چارچوب تصمیم گیری ناتو برای گسترش با پذیرش فنلاند و سوئد استفاده کند.

از زمان وخامت روابط روسیه و اوکراین، ترکیه به دلیل موقعیت ویژه خود در قبال مناقشه، سعی در ایفای نقش یک میانجی را داشته است. قبل از شروع جنگ، ترکیه به منظور جلوگیری از تشدید تنش، پیشنهادهای را ارائه کرد که در همه آنها با شکست مواجه شد. با شروع جنگ، ترکیه اعلام کرد که مداخله نظامی روسیه را به وضوح نامشروع و نقض قوانین بین المللی حاکمیت و تمامیت ارضی می داند.

ترکیه تاکنون استراتژی «متوازن» را اجرا کرده است. این استراتژی موازنه به ترکیه این امکان را داده است که روابط خود را با هر دو طرف حفظ کند و تلاش هایی برای میانجیگری انجام دهد. همچنین این بدان معناست که ترکیه تاکنون به تحریم های آمریکا و اتحادیه اروپا علیه روسیه نپیوسته است. این سیاست ایجاد توازن تاکنون برای ترکیه مفید بوده است و به آن اجازه می دهد که نقش یک میانجی را ایفا کند، به عنوان مثال، در مبادلات زندانیان بین روسیه و ایالات متحده.

با این حال، ممکن است مشکلاتی در حفظ این استراتژی وجود داشته باشد، به خصوص که درگیری ادامه دارد. از یک سو، ممکن است تنش هایی بین ترکیه و متحدانش در ناتو وجود داشته باشد. ایالات متحده آشکارا از جنگ اوکراین به عنوان فرصتی برای تقویت صفوف ناتو در بحبوحه تغییرات قدرت جهانی استفاده کرده است. از سوی دیگر، حفظ روابط نزدیک با روسیه به ویژه در مواجهه با حمایت ترکیه از اوکراین، حضور این کشور در سوریه و توسعه روابط استراتژیک این کشور با کشورهای آسیای مرکزی مانند تاجیکستان و قرقیزستان احتمالاً چالش برانگیز باشد و ممکن است در نهایت برای ترکیه ادامه سیاست متعادل کننده خود دشوار باشد.

نتیجه واقعی سیاست ترکیه در آینده مشخص خواهد شد و تا حد زیادی به این بستگی دارد که آیا سیاست گذاران قادر به مطالعه زمینه های جهانی و منطقه ای خواهند یافت؟ که احتمالاً یکی از آنها بحث انرژی باشد که آقای پوتین آن را مطرح کرده است.

اهداف پوتین

پوتین برای اولین بار پیشنهاد کرد که روسیه می تواند یک هاب گازی بزرگ در ترکیه با تغییر مسیر منابع در نظر گرفته شده برای خطوط لوله نورد استریم در زیر دریای بالتیک که در اثر انفجارهای ماه گذشته آسیب دیده بود، در ترکیه را ایجاد کند. مقامات سوئدی و دانمارکی در حال بررسی این انفجارها به عنوان اقدامات خرابکارانه هستند، اما هنوز اعلام نکرده اند که چه کسی پشت آن بوده است. البته الکساندر نوک معاون نخست وزیر روسیه روز چهارشنبه در مراسم هفته انرژی روسیه گفت که مسکو احداث خطوط اضافی در خط لوله گاز ترک استریم را بررسی خواهد کرد.

گازپروم ارسال گاز از طریق ترک استریم، از جمله به بلغارستان و مقدونیه شمالی را در اول ژانویه ۲۰۲۰ آغاز کرد و بلغارستان به ترانزیت گاز روسیه به صربستان، مقدونیه شمالی و مجارستان ادامه می دهد. در واقع، خط لوله گاز ترک استریم مجرای منافع روسیه در اروپای جنوب شرقی است و باید تحت تحریم قرار گیرد.

با توجه به اینکه اتحادیه اروپا تصمیم گرفته است به وابستگی خود به گاز روسیه پایان دهد، مشخص نیست مشتریان گاز روسیه چه کشورهایی خواهند بود و اگر زیرساخت های لازم در ترکیه ایجاد شود، ترکیه می تواند برای صادرات LNG روسیه به سراسر جهان تلاش کند.

تصمیم روسیه برای تعلیق گاز به اروپا، به ویژه پس از نشت مشکوک از خطوط لوله اصلی نورد استریم، تأثیر شدیدی بر ۲۷ کشور اتحادیه اروپا و فراتر از آن داشته است. به طوری که قیمت گاز تقریباً ۹۰ درصد نسبت به یک سال گذشته بیشتر شده است و نگرانی از افزایش کمبود در زمستان افزایش یافته است.

ترکیه و روسیه دو خط لوله فعال دارند؛ نخستین آن ترک استریم است که به طور رسمی در ژانویه ۲۰۲۰ راه اندازی شده و گاز طبیعی را از روسیه به ترکیه و بیشتر به اروپا می برد. این خط لوله به مسکو اجازه می دهد تا اوکراین را به عنوان یک مسیر ترانزیتی به اروپا دور بزند، و گاز روسیه را از طریق دریای سیاه و ترکیه به جنوب اروپا می رساند. ظرفیت سالانه آن ۳۱.۵ میلیارد متر مکعب است و از دو خط دریایی ۹۳۰ کیلومتری و دو خط خشکی جداگانه به طول ۱۴۲ و ۷۰ کیلومتر تشکیل شده است.

با توجه به اتفاقات اخیر برای دو خط لوله در دریای بالتیک، کرملین اکنون مایل است حجم گاز فروخته نشده را به سمت جنوب منتقل نموده و دریای سیاه را به یک مرکز تجارت انرژی جدید تبدیل کند. از این مسیر گاز به بلغارستان (نقطه ورود ترک استریم به اروپای جنوب شرقی) می رود. پیشنهادی که یادآور پروژه جریان جنوبی است که در سال ۲۰۱۴ با مخالفت اتحادیه اروپا و آمریکا کنار گذاشته شد و سپس با ساخت کوچکترین خط لوله گاز ترکیه جایگزین شد.

هر دو خط لوله نورد استریم ۱ و ۲ بیش از ۱۰۰۰ کیلومتر (۶۲۰ مایل) زیر دریا امتداد دارند. روسیه اکنون به دنبال تغییر مسیر عرضه از خطوط لوله نورد استریم است و پوتین گفت که ترکیه مطمئن ترین مسیر را برای تحویل گاز به اتحادیه اروپا ارائه کرده و پلت فرم پیشنهادی اجازه می دهد قیمت ها بدون سیاسی شدن تعیین شوند.

روسیه حدود ۴۰ درصد از گاز اروپا را پیش از حمله به اوکراین در ۲۴ فوریه تامین می کرد، اما حتی قبل از انفجارها به شدت جریان گاز را کاهش داده و علت آن را مشکلات فنی اعلام کرده بود. البته دولت های اروپایی این توضیح مسکو را رد و آن را به استفاده از انرژی به عنوان یک سلاح ژئوپلیتیک متهم کردند.

توحید ورستان؛ کارشناس مسائل اقتصادی قفقاز جنوبی